

Vážené dámy, vážení pánové!

Shromáždili jsme se dnes, abychom slavnostně vzpomněli otevření Rakouské knihovny v Olomouci, jež byla věnována městu a naší univerzitě Rakouskou republikou. Nechceme však vzpomenout jen ono otevření před 15 lety, nýbrž pomyslet na vše, co jsme – t.j. germanistika, Filozofická fakulta, studenti a zainteresovaní intelektuálové z celé naší oblasti – získali skrze tuto knihovnu, její obsah, její aktivity, její vyzařování. Tehdy, před 15 lety, jsme si vysoce cenili toho, že se naše země a s ní i naše univerzita po 40 letech politického útlaku, ideologického temna a izolace od dynamiky svobodně se rozvíjejícího světa mohla vrátit na společnou cestu západně orientované centrální Evropy. Po této cestě jdeme nyní dále – se svými sousedy. Z těchto sousedů je pro nás Rakousko tím nejbližším, díky dějinnému vývoji, zeměpisné poloze, tradicím, životním hodnotám a normám, jež obyvatelé obou zemí uznávají a zachovávají.

My germanisté se zabýváme materiálem a problematikou německého jazyka, literatury a dějin. V poslední době se nám podařilo zřídit zde středisko pro výzkum německy psané literatury na Moravě a v moravském Slezsku, jež mezitím vykázalo bohatou produkci v podobě publikací, symposií, přednášek atd. a má četné spolupracovníky i slušnou databázi. Tato naše Arbeitsstelle děkuje za mnohé Rakouské knihovně, skrze niž získala rozmanité knihy a přístup k různým pramenům, a jež umožňovala našim spolupracovníkům a studentům například studijní pobyty ve Vídni. Knihovna také prospívá činnosti našich medievalistů a jazykovědců, kteří zkoumají zdejší velké archivní fondy z aspektu vývoje německého jazyka a ovšem i z hlediska obsahového.

Při výzkumu a hodnocení německy psané literatury u nás používáme pro ni označení deutsch-mährisch, tj. německo-moravská. Nemělo by se však říkat spíše rakousko-moravská? Životní realita zde žijících a píšících básníků byla rakouská, vázaná na příslušnost země k dunajské monarchii, jejímu životu v oblastech hospodářství, náboženství, tradice, kultura, politika atd. Vzdělanost těchto lidí byla určována jejich orientací na Vídeň, působení jejich děl platilo především rakouskému prostředí. Vázanost Moravy na Vídeň byla výrazně silnější než tomu bylo v případě Čech. Vždyť se tenkrát žertem říkalo, že hlavním městem Moravy není Brno, nýbrž Vídeň. U nás na Moravě se také udržovala myšlenka společného zemského patriotismu obou etnik déle než jinde.

Skutečnost, že zakladatelé Rakouské knihovny zaměřili svůj pohled na Olomouc, nebyla náhodná. Byli to Dr. W. Kraus, předseda Rakouské literární společnosti, vicepremiér Busek, Dr. Stillfried aj. Spatřovali v našem městě staré kulturní středisko, jemuž je

třeba – po osvobození – poskytnout podporu. Vždyť komunistická administrativa degradovala Olomouc na pouhé okresní město nízkého řádu. Zakladatelé knihovny – a především Dr. Kraus – věděli také něco o dosavadní činnosti olomouckých germanistů a historiků, která pokračovala navzdory tíživé atmosféře třídního boje v socialistické republice v plné či poloviční ilegalitě, a mohli očekávat pozitivní hodnoty od rozvoje tohoto myšlenkového centra.

Olomouc je známa jako město teprve od 11. století, byla od té doby duchovním a světským střediskem Moravy, sídlem biskupa a přemyslovského úředního knížete. Avšak jakožto sídliště existovala kontinuálně již 7000 let, jak to potvrzují archeologické objevy. (Kvůli bohatým nálezům musel být zvýšen počet zde činných archeologů na desetinásobek.) Po staletí pak plnila různé funkce zemského hlavního města. V r. 1573 tu byla založena univerzita, nejstarší na Moravě a druhá nejstarší v našem státě. V polovině 18. století tu vznikla jedna z prvních osvícenských společností – Societas incognitorum eruditorum in terris austriacis, vedená baronem Petrášem, autorem reformních komedií v duchu Gottscheldově a Sonnenfelsově. Tereziánská pevnost Olomouc odolala pruské invazi v sedmileté válce r. 1758. Na počátku 19. století zde vznikla olomoucká básnická škola, jejíž členové opěvovali slavnou minulost země a jejích obyvatel v německém jazyce a v duchu zemského vlastenectví.

Minulost města je opředena pověstmi. Ze 16. století pochází myšlenka, že Olomouc založil C. Julius Caesar („Olomuntium“ že vzniklo z „Julii Mons“). To ovšem není pravda. Avšak máme tu aspoň stopy po táboře římských legií. – V první polovině 19. století šířili čeští a němečtí básníci v celé zemi, tedy i v Čechách, přesvědčení, že my – a tehdy přece byla obě etnika rakouská – jsme v roce 1241 zachránili Evropu před mongolským vpádem, v bitvě u Olomouce. Nejslavnější rakouský vojevůdce českého původu, maršál Radecký z Radče, žil několik let v Olomouci ve funkci velitele pevnosti. A každoročně se zde konají slavnosti na jeho počest. – A zdejší milovníci historie si s potutelným úsměvem sdělují otázku: Co by se bylo stalo z rakouské monarchie v 19. století, nebýt Olomouce, kde mohl František Josef I. nastoupit na trůn, otřesený revolucí? Po zhroucení komunistického ancien régime 1989 došlo k obrození Palackého univerzity, která se svobodně nadechla a počala působit v novém duchu, pod vedením revolučního nového rektora prof. Josefa Jařaba. Od té doby máme 7 fakult a ne 4 jako tomu bylo předtím, studentů bylo tehdy snad 5000, dnes 20.000. Vysokoškolští učitelé, kteří byli diskriminováni a podrobeni všelikým zákazům, se mohli vrátit ke své činnosti. Nežádoucí obory byly obnoveny. (Filozofická fakulta neměla po desítky let ústavy pro filozofii, klasickou filologii, estetiku aj.)

Po zhroutilí varšavského paktu se v celé zemi uskutečnila velká demilitarizace. V souladu s ní mohla naše univerzita získat několik budov, které do té doby sloužily armádě. Např. umělecké centrum univerzity tak našlo své sídlo v bývalém jezuitském konviktu, jenž byl po 200 let užíván jakožto kasárny.

Nositelé a mluvčí rakouské kultury při přicházeli jako první na pomoc obnově kulturních tradic města a univerzity. Wolfgang Kraus, se kterým jsem byl ve styku již před převratem 1989 jakožto osoba zcela neoficiální, byl onou osobností, jež ukázala na Olomouc. Vicepremiér Busek působil na rakouskou státní administrativu (dvakrát osobně navštívil Olomouc). Dr. Stillfried vyvinul iniciativu v organizační oblasti. Od jara 1990 se vyjednávalo o tom, co by se dalo udělat pro univerzitu a hlavně pro germanistiku jakožto nositelku jazykové a kulturní tradice. Uskutečnilo se několik návštěv z Vídně u nás a naopak, našich návštěv ve Vídni; byl jsem toho také účasten, jako nově zvolený děkan Filozofické fakulty. A tak mohla být – po vzájemné dohodě – zřízena olomoucká Rakouská knihovna. Rakouská strana poskytla finance a dodala (dodnes dodává) knihy, fakulta dala k dispozici místnost a svou knihovnici – tak je tomu i dnes. 17. října 1992 se konala slavnost zahájení činnosti knihovny, a to v této aule. Účastnili se jí: rakouský velvyslanec, Excellence Peterlik s manželkou, Dr. Wolfgang Kraus, předseda rakouské literární společnosti, Dr. Stillfried a paní Dr. Zelenka z ministerstva zahraničí, paní Dr. I. Slawinski z rakouského ústavu pro jihovýchodní Evropu. Z naší strany byli přítomni: rektor, amerikanista Josef Jařab, primátor města Milan Hořínek a profesori z filozofické fakulty i z fakult jiných: J. Macháček, děkan právnické fakulty Liberda, M. Trapl, F. Mezihorák a spolupracovníci, a studenti.

Poté začala činnost knihovny – pod ochranou tehdejší vedoucí katedry germanistiky docentky Lucy Topol'ské. Bezprostřední vedení knihovny připadlo mně, tuto roli po několika letech převzala paní Dr. Margot Keprtová. Po mnoho let – donedávna – pečovala o knižní fondy a udržovala kontakty s Vídní knihovnice paní Eva Janečková. V minulém roce převzala její práci paní Abrahová.

Knihovna, stojící nyní pod ochranou vedoucí katedry germanistiky, paní prof. Ingeborg Fialové, slouží nejen germanistice a univerzitě, nýbrž také širšímu zainteresovanému publiku ve městě a oblasti. O všem, co knihovna dokázala, a o okruhu jejího působení, existují přesné zprávy. – Knihovna sloužila také nepřetržitě řadě lektorů jazyka a kultury, kteří působili a působí na germanistice. Navštěvovali ji také četní hosté, spisovatelé, vědci a umělci, kteří do Olomouce přicházeli a přicházejí. A to nejen z Rakouska, nýbrž i z Německa a odjinud. Tu bych na prvním místě uvedl profesora Josefa P. Strelku, amerického literárního historika, pocházejícího z rakouské rodiny s českými kořeny, který k nám přijíždí v nepřerušném sledu

s přednáškami a vystoupeními na sympoziích, a který byl včera uctěn ve Vídni u příležitosti svých 80. narozenin.

V uplynulém roce jsme mohli rozšířit prostory knihovny a tak získat místo pro stále narůstající knižní fondy a provoz návštěvníků. Knihovna bude dále šířit vědění a přátelství česko-rakouské. Jménem akademické obce a jménem svým děkuji všem, kdož umožnili působení této knihovny, a věřím pevně v další součinnost s našimi rakouskými sousedy a přáteli!

Ludvík Václavek